

Effecten van Russische boycot op invoer van Europees vlees, zuivel, groente en fruit. Stand van zaken in juni 2015.

Siemen van Berkum en Gerben Jukema, LEI Wageningen UR, 24 juni 2015.

Hoofdpunten

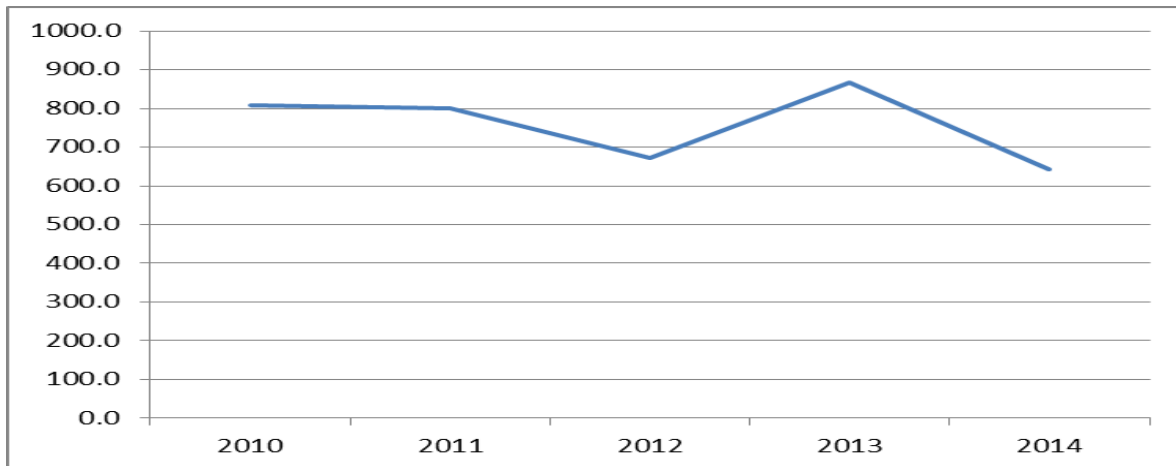
- De Nederlandse export van agrarische producten naar Rusland daalde in 2014 in waarde met 25% ten opzichte van 2013. De uitvoer van vlees en zuivel daalde fors, maar de exportwaarde van groente en fruit nam toe.
- Wordt gekeken naar de periode augustus 2014-maart 2015, dan is de exportwaarde van groente naar Rusland iets lager maar die van fruit nagenoeg gelijk dan de vergelijkbare periode een jaar eerder. Het betreft hier uitsluitend van elders geïmporteerde producten die worden doorgevoerd naar Rusland.
- Litouwen, eerder doorvoerland van export uit Nederland naar Rusland, importeert in voorjaar 2015 ongeveer de helft van het volume dat het land in de eerste maanden van 2014 importeerde uit Nederland. De importwaarde is overigens wel bijna hetzelfde, vanwege hogere prijzen voor het Nederlands product.
- De Nederlandse exportwaarde van groente en fruit ontwikkelt zich positief, vanwege een lagere productie en daardoor goede prijzen en doordat het wegvallen van de Russische markt is opgevangen door meer export (in volume) naar enkel landen binnen de EU, maar vooral buiten de Unie (Brazilië, Turkije, enkele Afrikaanse en Zuidoost-Aziatische landen).
- Voor vlees en zuivel heeft de boycot geleid tot een derving van exportopbrengsten in de handel met Rusland en bijgedragen aan een daling van de totale exportopbrengsten van beide productgroepen. Voor zowel zuivel als vlees lijkt de totale exportwaarde in de eerste maanden van 2015 echter weer een opgaande lijn te hebben gevonden.
- Exportontwikkelingen zijn afhankelijk van veel factoren. Positieve ontwikkelingen van de laatste maanden hebben te maken met de euro/dollar koers, een iets aantrekkende economische groei in de EU, en enkele specifieke marktopeningen voor bepaalde producten (peren naar China en Brazilië). Huidige, lagere productie van (glas)groente zorgen in Nederland en Europa voor goede prijzen, waardoor Nederlandse exportopbrengsten, bij lagere volumes, toch op peil blijven.

Inleiding

Op 7 augustus 2014 heeft Rusland een invoerverbod ingesteld op de invoer van vlees, zuivel en groente en fruit uit de EU (daarnaast geldt de boycot ook voor de invoer van deze producten uit de VS, Canada en Australië). De export van de EU naar Rusland van deze producten bedroeg in 2013 6,2 miljard euro. Voor Nederland ging het om ruim 525 miljoen euro (bijna 1 miljard euro als ook de uitvoer van met name groente en fruit via Litouwen naar Rusland wordt meegeteld, zie LEI, 2014). Door deze boycot moest deze export een andere bestemming vinden. Niet alleen gold/geldt dat voor Nederlandse afzet, maar ook voor andere EU-landen. Hierdoor ontstond een fors prijseffect voor met name de verse groente en fruitproducten op de Europese markt, die na een korte periode overigens ook al weer afzwakte (zie LEI, 2014). Deze korte notitie gaat in op in hoeverre de Nederlandse export van de geboycotte producten zich met name na het afkondigen van de Russische importstop heeft ontwikkeld.

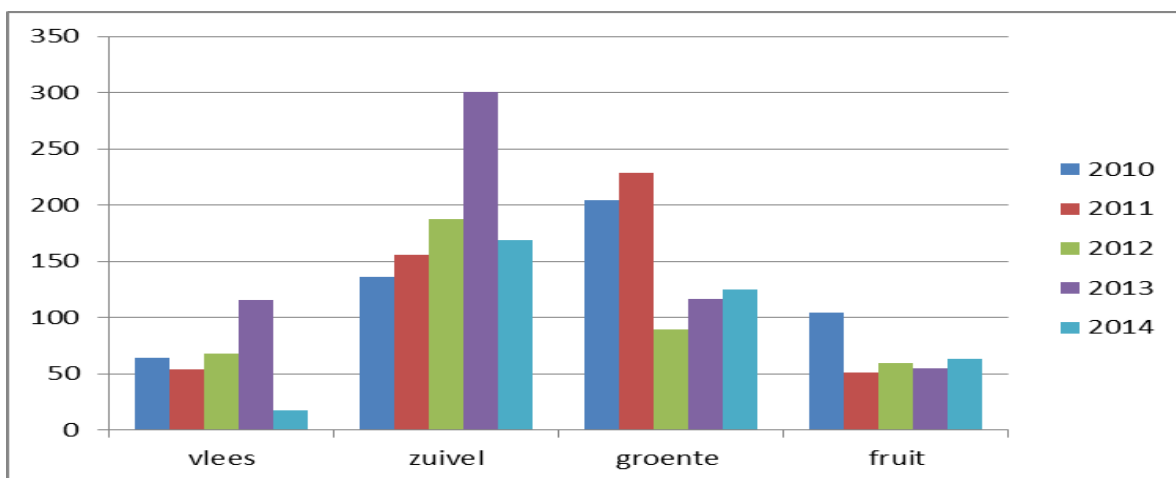
Beeld van de gevolgen van de boycot in 2014

De (directe) export vanuit Nederland naar Rusland bedroeg in 2014 640 miljoen euro. In 2013 was dat nog 868 miljoen. De daling bedroeg maar liefst 25%. De exportwaarde kwam daarmee weer op het zelfde niveau als in 2012.

Figuur 1 Export van agrarische producten* van Nederland naar Rusland, miljoen euro (Bron: CBS StatLine. Noot * agrarische producten gedefinieerd als SITC 1 Voeding en levende dieren)

De grootste gevolgen zijn, vanzelfsprekend, opgetreden bij de producten die onder de boycot vallen. Figuur 2 laat zien wat dat betekende voor de export van deze producten in 2014 ten opzichte van eerdere jaren. Opvallend is dat waar de export van vlees en zuivel ver terugvalt vanwege de boycot, de uitvoer van groente en fruit over het hele jaar genomen ondanks diezelfde boycot toch hoger uitkomt dan in 2013. De (groter dan in voorgaande jaren) export van uien in de eerste helft van 2014 heeft daar sterk aan bijgedragen. Daarnaast valt de piek in de export van groente en fruit normaal gesproken in de eerste maanden van het jaar, waardoor de boycot – afgekondigd in augustus - geen grote gevolgen heeft gehad voor het totaalbeeld van 2014.

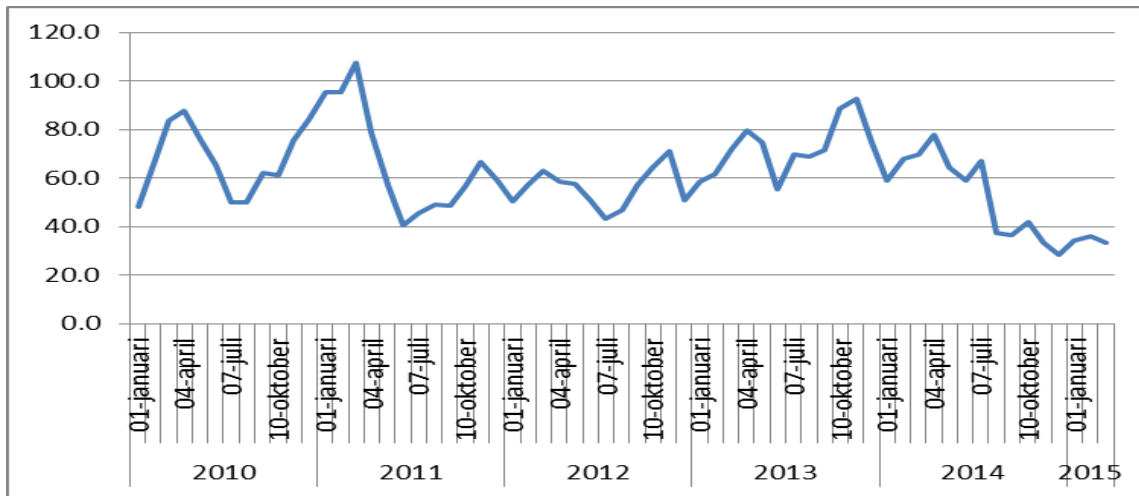
Figuur 2 Export van Nederland naar Rusland van vlees, zuivel, groente en fruit, miljoen euro (CBS, jaarcijfers)

Overigens is bekend dat een deel van de handel in groente en fruit naar Rusland voorheen via Litouwen werd verscheept. Als, op basis van Eurostat cijfers, de export van Nederland naar Rusland en een ingeschat deel dat via Litouwen in Rusland terecht komt, bij elkaar opgeteld wordt, dan is de inschatting dat de exportwaarde naar Rusland van een kleine 600 miljoen in 2013 naar 495 miljoen in 2014 is gedaald.

Maandcijfers van exportstromen naar Rusland tot en met maart 2015

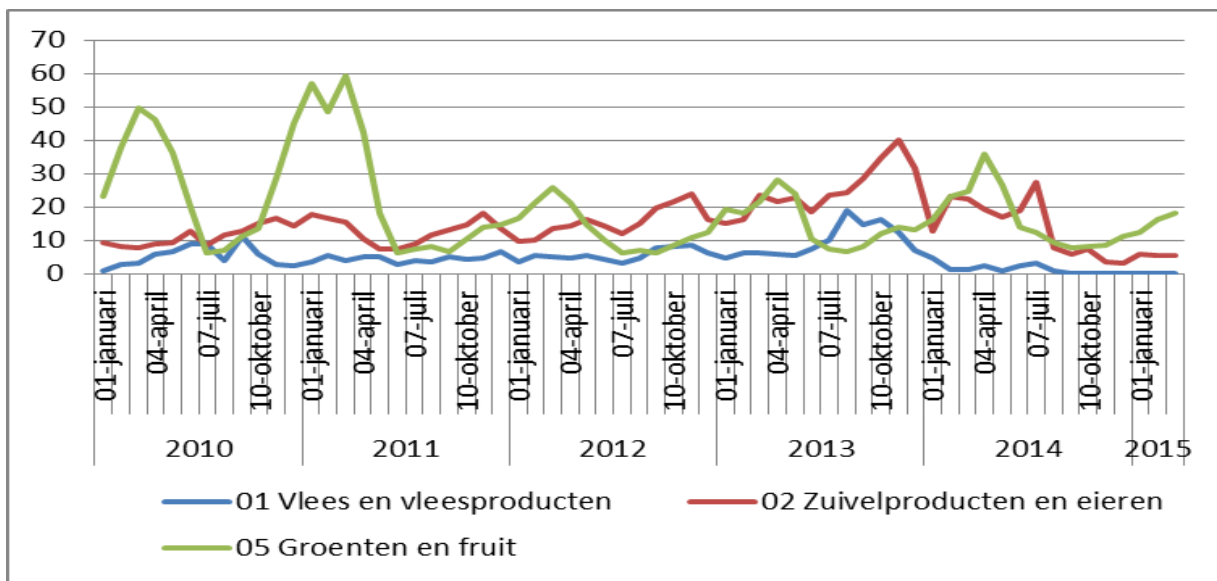
Twee volgende figuren zijn gebaseerd op maandcijfers, waarmee kan worden aangegeven hoe het seizoensmatige karakter van diverse producten – zoals bijvoorbeeld groente en fruit - kan doorklinken in de handelscijfers. Figuur 3 geeft een overzicht van de totale exportstromen van Nederland naar Rusland over de periode januari 2010- maart 2015 voor de producten die vallen in de categorie Voeding en levende dieren van de CBS-handelsstatistiek. Waar in eerdere jaren sprake was van een opgaande lijn na

een jaarlijks terugkerende dip in de zomermaanden, is door de boycot de uitvoer naar Rusland in najaar 2014/begin 2015 verder ingezakt.

Figuur 3. Export van Nederland van Voedingsmiddelen naar Rusland, januari 2010- maart 2015 (maandcijfers, in miljoen euro).

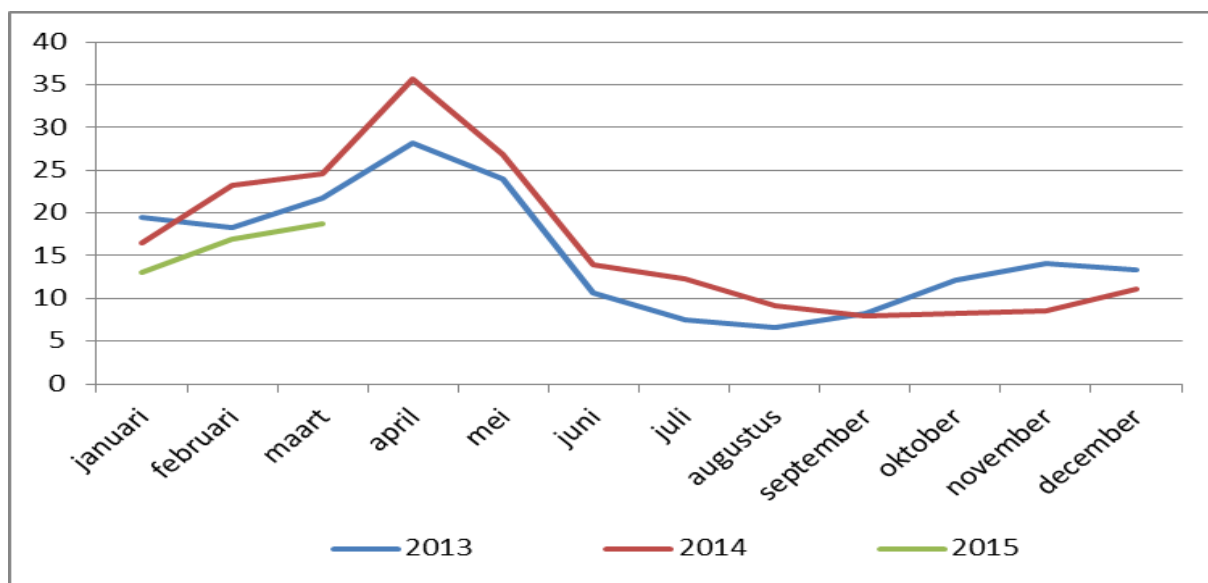
Figuur 4 laat zien hoe de ontwikkelingen zijn geweest voor de productgroepen die onder de boycot vallen. De export van vlees, al heel laag vanwege de sluiting van de Russische markt voor Europees varkensvlees in februari 2014 doordat er varkenspest werd geconstateerd in Litouwen en Polen, viel verder terug naar vrijwel nul, en die van zuivel is heel laag (op circa 5 miljoen euro, vanwege export van eieren; deze vallen niet onder de boycot). De uitvoer van groente en fruit naar Rusland groeit echter zelfs en is in maart 2015 het dubbele van het bedrag in augustus 2014 geweest.

Figuur 4. Export vanuit Nederland naar Rusland van producten die onderwerp zijn van de invoerboycot januari 2010- maart 2015 (maandcijfers, in miljoen euro). Bron: CBS StatLine

De volgende figuur geeft in een iets ander perspectief een indruk van de ontwikkelingen van de uitvoer van groente en fruit naar Rusland. Doorgaans ligt de piek daarvan in het voorjaar. Deze beweging in de export blijft ook zichtbaar ondanks de boycot. Twee redenen kunnen daarvan de oorzaak zijn. Het gaat hier met name om doorvoer van groente en fruit van elders; deze vallen niet onder de boycot. Cijfers van KCB bevestigen dit: export van Nederlandse product naar Rusland is sinds augustus 2014 nihil. Een andere reden is dat de waarde van de roebel zich na een scherpe daling in de eerste maanden na

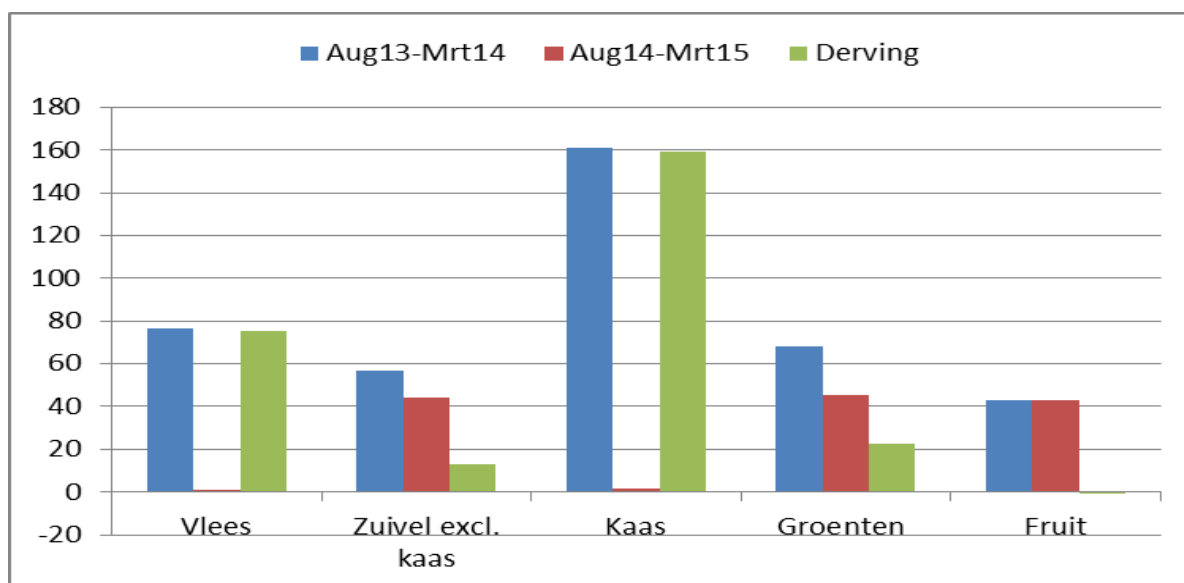
augustus 2014 zich sinds januari 2015 weer aan het herstellen is wat de handel (import van Rusland) weer stimuleert.

Figuur 5. Export van Nederland naar Rusland van groente en fruit, in miljoen euro, maandcijfers CBS StatLine

Derving van exportomzet op de Russische markt

Vergelijken we de periode augustus 2014 t/m maart 2015 met dezelfde periode een jaar eerder – augustus 2013 t/m maart 2014 – dan laat de afname van de export van vlees zich becijferen op 75 miljoen euro, die voor kaas op (bijna) 160 miljoen en de andere zuivelproducten op 12 miljoen euro. De export van groente nam sinds de boycot met ruim 20 miljoen euro af ten opzichte van eenzelfde periode (augustus-maart) in 2013-2014, maar de export van fruit naar Rusland bleef nagenoeg op hetzelfde peil.

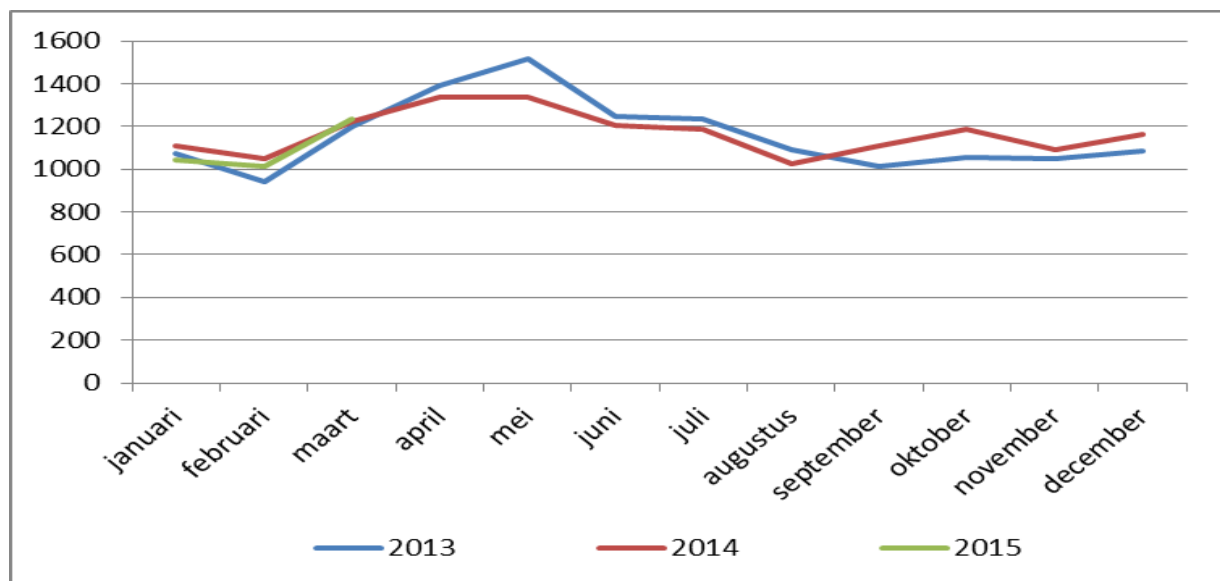
Figuur 6. Derving exportomzet van Nederland naar Rusland in de periode Augustus 2014-Maart 2015 (in vergelijking met exportwaarde Augustus 2013-Maart2014), miljoen euro.

De export naar alternatieve markten

Hoe verloopt de export naar andere markten dan naar Rusland? Is de derving van exportopbrengsten die veroorzaakt zijn door de Russische boycot opgevangen door de groei van uitvoer naar andere markten? Figuur 6 laat zien dat de totale Nederlandse export van groente en fruit het qua waarde sinds de boycot in augustus 2014 is afgekondigd, niet slechter heeft gedaan dan daarvoor. Sterker nog: de maandelijkse uitvoercijfers zijn sinds augustus steeds hoger geweest dan in dezelfde maanden in 2013. In de eerste maanden van 2015 blijft de uitvoer iets achter bij die van 2014 maar dat is in maart alweer gelijk, zoals te zien is in onderstaande figuur 7. Wat blijkt is dat de Nederlandse exportwaarde van groente en fruit naar Polen, Saoedi-Arabië, Brazilië en Turkije in de eerste drie maanden van 2015 sterk is gegroeid (CBS Statline data). Ook opvallend zijn de grotere exportvolumes naar landen als Senegal, Ivoorkust, Israël en Maleisie (KCB, juni 2015).

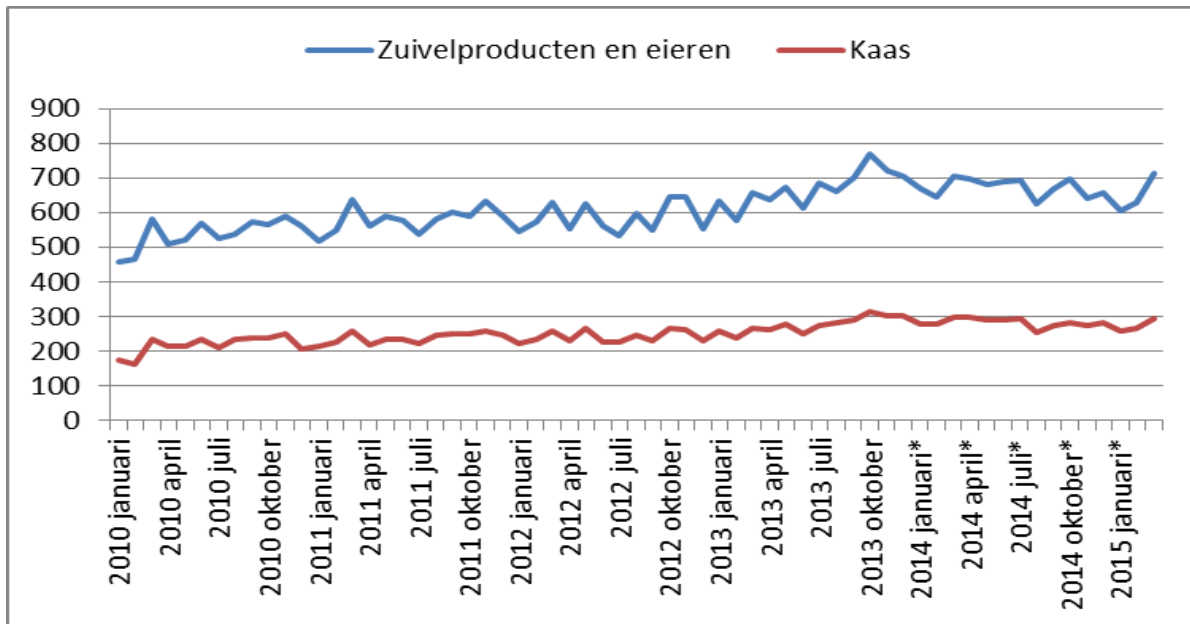
Bij de recente exportcijfers, hier weergegeven in waarde (euro's), van groente en fruit past wel een kanttekening: de exportvolumes van Nederlands product zijn doorgaans aanzienlijk kleiner dan in het vorige seizoen omdat de (glasgroente)productie lager is vanwege minder zon/straling in de afgelopen maanden. De prijzen van o.a. tomaten zijn daardoor goed, ook omdat de productie in Spanje en de import vanuit Marokko minder is dan in het vorige seizoen.

De hogere prijzen voor Nederlands product zorgen er ook voor dat de exportwaarde van groente en fruit naar Litouwen – dat als doorvoerland geldt van uit Nederland geëxporteerde groente, fruit en waarschijnlijk ook meerdere andere agrarische producten naar Rusland – na een daling in de eerste maanden na de afkondiging van de boycot, in februari en maart 2015 weer op eenzelfde niveau ligt als in de maanden voorafgaand aan de importstop van Rusland. Het gaat hier echter wel om bijna de helft van het volume dat in de eerste maanden van 2014 werd geëxporteerd naar Litouwen (KCB cijfers, juni, 2015).

Figuur 7. Totale exportwaarde van groente en fruit van Nederland naar de wereld, in miljoen euro (CBS Statline, maandcijfers).

Voor zuivelproducten geldt eigenlijk het zelfde beeld als voor groente en fruit, met dien verstande dat er wel sprake is geweest van een terugval in de totale zuiveluitvoer in periode oktober 2014 tot januari 2015. Sindsdien lijkt er weer sprake van een opgaande lijn. De trend van de afgelopen jaren is nog steeds positief. Kaas neemt bijna de helft van de totale zuivelwaarde voor haar rekening.

Figuur 8. Nederlandse uitvoerwaarde van zuivel naar wereld. Bron: CBS Statline (maandcijfers, miljoen euro).

De export van vlees vanuit Nederland vertoont een zelfde ontwikkeling als de zuivelexport in de maanden sinds zomer 2014: eerst een behoorlijke terugval, die in januari/februari weer omslaat naar een aanzienlijke toename van de exportwaarde. Ook voor de vleessector lijkt het effect van de Russische boycot van beperkte aard: de directe effecten is de derving van de opbrengsten die bij een 'normale gang van zaken' uit de export naar Rusland zouden worden behaald, maar de totale uitvoer heeft er, behoudens een korte periode met terugvallende opbrengsten grosso modo weinig van te lijden gehad.

Factoren die de exportontwikkelingen mede bepalen

Exportontwikkelingen zijn afhankelijk van veel factoren. Zo hebben de positieve ontwikkelingen van de laatste maanden te maken met de koers van de dollar. Sinds de zomer van 2014 is de euro ten opzichte van de dollar flink in waarde gezakt: zo was in augustus 2014 de euro nog 1,35 USD waard tegen 1,05-1,10 USD in april/mei 2015. Met zo'n koersdaling krijgt de export van Nederland en andere eurolanden een flinke stimulans voor zover het uitvoer betreft naar niet-euro-landen. Daarnaast is de economische groei in de EU, ofschoon zeer bescheiden, zich toch enigszins aan het herstellen. Met als belangrijkste afzetgebied de omringende landen, is dit voor de Nederlandse agrarische uitvoer van groot belang. Daarnaast zijn door inspanningen van bedrijfsleven en overheid samen al enkele markten voor groente en fruit geopend (bv China en Brazilië voor peren), en bezig om de toegang tot markten buiten de EU verder te verbeteren. Dat levert voor enkele producten (waaronder peren) betere marktperspectieven op. Daar staat tegenover dat er op zowel op de zuivel- als de vleesmarkt sprake is van een ruim aanbod en druk op de prijzen (FAO, 2015). In de eerste helft van 2015 heeft de Nederlandse export van vlees- en zuivelproducten daar echter niet veel last van, gezien de toename van de exportwaarde in de achterliggende maanden.

De export van groente en fruit en zuivelproducten wordt ook in belangrijke mate bepaald door de productie-ontwikkelingen of voorraden. De productie van Nederlandse glasgroente is in de eerste maanden van 2015 minder dan voorgaande jaren maar telers profiteren van betere prijzen. Ook voor peren trekken de prijzen weer aan, terwijl die voor appels (waarvan een deel van de oogst van vorig jaar nog in voorraad liggen) ondermaats blijven door overaanbod op de West-Europese markt. Wat de Russische boycot geleerd heeft, is dat spreiding van afzetmarkten in het belang is van de sector en van individuele telers en handelaren, om de risico's van incidenten zoals deze zo gering mogelijk te maken.

Incidenten, zoals een plotselinge importstop kunnen met name bij verse producten (met beperkte houdbaarheid) tot marktverstoringen leiden. Dat geldt vooral voor groente. Doorgaans ligt de

productiepiek van groente in Nederland en andere West-Europese landen in de maanden mei tot en met juli. Daarom is het in deze (huidige) maanden spannend om te zien of het wegvallen van de Russische markt vanwege de boycot in voldoende mate gecompenseerd kan worden met alternatieve afzetmarkten. Dat nodigt in ieder geval uit tot een volgende evaluatie in augustus/september.

Referenties

Boon, J.K., 2015. Factsheet Russia Fruit and Vegetables Facts. www.fruitandvegetables.com, 22 februari 2015.

FAO, Food Outlook, mei 2015.

LEI, 2014a. Effecten van Russische boycot van vlees, zuivel, groente en fruit. 28 augustus 2014.

LEI, 2014b, Marktsituatie voor groente en fruit vier maanden na de afkondiging van de Russische boycot. 15 december 2014. <http://www.wageningenur.nl/nl/nieuws/Invloed-Russisch-importverbod-op-groenten-en-fruit.htm>